

UDK 330.101(497)

Primljeno: 09. 06. 2018.

Izvorni naučni rad

Original scientific paper

Ehlimana Spahić

POLITIČKA EKONOMIJA BALKANA: IZAZOVI I PERSPEKTIVE

Reafirmacija političke ekonomije kao subdiscipline političkih nauka zasniva se na nužnosti pronalaženja adekvatnog naučnog i praktičnog okvira za prevazilaženje brojnih izazova nastalih u interakciji između političkog i ekonomskog sistema. Harmonizirana interakcija ova dva temeljna društvena sistema osnova je za uspješno funkcioniranje svake države. U tom kontekstu, autorica je analizirala uspješnost država Balkana u: ostvarivanju stabilnosti države, slobodi ekonomije, kompetitivnosti i kvalitetu poslovnog okruženje. Temeljem provedene analize i odgovarajućih teorijskih i konceptualnih okvira političke ekonomije, autorica nudi adekvatne preporuke putem kojih je moguće unaprijediti interakciju između ova dva temeljna društvena sistema.

Ključne riječi: politička ekonomija, političke nauke, politički sistem, ekonomski sistem, razvoj države

UVOD

Rad pored uvoda i zaključnih razmatranja sadrži dva poglavlja. U prvom poglavlju pod naslovom "Politička ekonomija kao nauka i praktična vještina (teorijski i konceptualni okvir)" predložene su teorijske i konceptualne osnove političke ekonomije. Naredno, drugo poglavlje pod naslovom "Politička ekonomija Balkana" sastoji se od pet cjelina. U prvoj cjelini predložene su osnovne odrednice političke ekonomije država Balkana. Akcenat je stavljen na analizu participacije odabranih

država u međunarodnim odnosima, te je u tom kontekstu istaknut značaj međunarodne političke ekonomije za globalno pozicioniranje država u okviru međunarodnih režima i organizacija. U drugoj cjelini poglavlja analizirana je pozicija odabranih država prema *Indeksu krhkih (propalih) država* za period 2013-2017. Analiza pozicija odabranih država prema *Indeksu ekonomskih sloboda* za period 2013-2017 predočena je u trećem dijelu ovog poglavlja. Naredna, četvrta cjelina sadrži analizu pozicije odabranih država prema *Indeksu globalne kompetitivnosti* za period 2012-2017. U zadnjem petom dijelu predočena je analiza pozicija odabranih država prema *Indeksu lakoće poslovanja* za period 2013-2018¹. U zaključnim razmatranjima predočeni su zaključci do kojih se došlo temeljem provedenih analiza, te su date preporuke za unapređenje stanja u analiziranim država.

1. POLITIČKA EKONOMIJA KAO NAUKA I PRAKTIČNA VJEŠTINA (TEORIJSKI I KONCEPTUALNI OKVIR)

Razvoj političke ekonomije kao naučne discipline i praktične vještine moguće je pratiti od 17. stoljeća pa do danas (Strpić 2001:64). S obzirom na to da se razvijala pod okriljem društvenih i humanističkih nauka zadržala je i dalje razvijala svoj interdisciplinarni karakter. U tom kontekstu, nužno je istaći da je preko političkih nauka, politička ekonomija² preuzela koncepte od drugih nauka kao što su: sociologija, psihologija, ekonomija, filozofija, antropologija, teologija, komunikologija (Dogan 1996: 103). Uz puno uvažavanje njene interdisciplinarnosti, intelektualna, teorijska i konceptualna baza političke ekonomije³ je u političkim naukama. Upravo je ova

¹ Vrijednost indeksa je dostupna za period 2015-2018. godina.

² Politička ekonomija je afirmirana kao subdisciplina političkih nauka 1985. godine u studiji Američkog udruženja za političke nauke u okviru Izveštaja o stanju u društvenim i humanističkim naukama pripremljenog za potrebe Kongresa (Bluhm, Hermann, Murfy, Nelson, Pye 1985: 88-106); U međunarodnom kontekstu, njena pozicija subdiscipline u okviru političkih nauka potvrđena je i na kongresu Međunarodnog udruženja za političke nauke održanog u Berlinu 1994. godine, a najznačajnije spoznaje ovog Kongresa sistematizirane su u formi Novog priručnika za političke nauke (Goodin i Klingemann, 1996). Priručnik ima devet dijelova, svaki dio se odnosi na jednu od subdisciplina političkih nauka. Dio koji se odnosi na političku ekonomiju je osmi dio (Alt i Alseina 1996: 645-675; Offe 1996: 675-691; Grofman 1996: 691-702; Atkison 1996: 702-717).

³ Politička ekonomija svoju teorijsku osnovu crpi iz sljedećih teorija: teorija sistema (Lozina 1994), teorija intervencionizma, teorija regulatorne dinamike, teorija regulacije, teorija javnog izbora, neoklasična ekonomska teorija, normativna tržišno-procesna teorija (Ikeda 2002), teorija racionalnog izbora, teorija igara, teorija grupnog odlučivanja, teorije pravde, teorija odlučivanja (Nurmi 2006) i teorija integracija (Wiener i Diez 2009). Popis nije konačan i može se proširiti i sljedećim teorijama: teorija političkih koalicija (Riker 1962 u Hardin 1976: 1202), teorije političke transformacije (Tilly 1975), teorija političkog sistema (Easton 1957), teorije ciklusa politika (Lasswell 1956 u Werner i Wegrich 2007: 43-62), teorija političke prilike (Eisinger 1973 u Meyer

interdisciplinarnost doprinijela njenoj popularnosti među politolozima, ekonomistima, sociolozima i pravnicima, te stoga ne čudi i veliki broj publikacija (knjiga, priručnika, članaka, studija i izvještaja) u kojima su predložene spoznaje vezane za specifične istraživačke fokuse u okviru političke ekonomije⁴. Analizom navedenih publikacija, moguće je zaključiti da skoro pa da ne postoji oblast ili segment društva koji na neki način nije analiziran temeljem teorija i koncepata političke ekonomije. Imajući u vidu prethodne elaboracije, a s obzirom na veoma široku interdisciplinarnu bazu teorija i koncepata, politička ekonomija nudi praktična rješenja za probleme nastale u interakciji između političkog (Begić 2000: 96) i ekonomskog (privrednog) sistema (Njegovan i Đurić 2017: 20; Bajec, Joksimović 2004: 17 u Njegovan i Đurić 2017: 22).

Moguće je ustvrditi da politička ekonomija kreira adekvatne teorijske i praktične odgovore na izazove⁵ kao što su: institucionalna funkcionalnost i efikasnost, interakcija između zakonodavne, izvršne, sudske i monetarne vlasti, interakcija između interesnih grupa i vlasti, lobiranje, suzbijanje zloupotrebe položaja i korupcije, identifikiranje i preveniranje konflikata, kreiranje politika te njihova implementacija, regulacija, interakcija između vlasti i realnog sektora, kreiranje adekvatnog poslovnog okruženja, razvoj kompetitivnosti, prepoznavanje potreba te reformiranje neefikasnih sistema. Pronalaženje adekvatnih odgovora na navedene probleme osnova je za realizaciju razvoja svake države.

Uspješno funkcioniranje država uvjetovano je efikasnom koordinacijom i kooperacijom svih društvenih podsistema. Ne umanjujući značaj ostalih društvenih podsistema od presudnog je značaj harmoniziranost, usklađenost i koordiniranost političkog i ekonomskog sistema. Unutar spomenutih sistema i na temelju njihove

---

i Minkoff 2004: 1458-1463), teorije većinske izborne demokratije; teorije elite; teorije većinskog pluralizma interesnih grupa; teorije bazičnog pluralizma (Gilens i Page 2014: 564-568) i teorija natjecanja između grupa za pritisak u ostvarivanju političkog utjecaja (Becker 1983).

⁴ Istraživački fokusi u političkoj ekonomiji: politička ekonomija razvoja (Osita-Njoku 2016; Serrat 2011; Siddiqui 2010); politička ekonomija kulture (Maxwell 2001; Barnett i Fujiwara 2013); politička ekonomija medija i komunikacija (Apuke 2017; Murdock i Golding 2016; Wasko 2014; Wittel 2012; Ogenga 2010; Mosco 2008); međunarodna politička ekonomija (Oatley 2012; Blyth 2009; De Goede 2006); politička ekonomija reforme (Jabbour i Dantas 2017; Abonyi et al. 2013; Alshyab 2013; Hill 2013; Maroto 2011; Davis 2011; Tompson i Price 2009; Alesina, Ardagna i Trebbi 2006; Williamson, Howling i Maroto 2006; Lee 2005; Lora i Mauricio 2004); politička ekonomija tranzicije (Lee 2014; Fewsmith 2007; Slantchev 2005; Gérard 2002); politička ekonomija EU integracija (Grüner 2017; Wasserfallen 2013; Jones i Verdun 2005).

⁵ Pored navedenih moguće je identificirati i sljedeće istraživačke fokuse: glasači, kandidati i grupe za pritisak, zakonodavna tijela, interakcija između zakonodavne, izvršne, sudske vlasti i birokracije, konstitucionalna teorija, društveni izbor, javne financije i javna ekonomija, politika i makroekonomija, demokratija i kapitalizam, historijski i komparativni razvoj nedemokratskih režima, međunarodna politička ekonomija, međunarodni odnosi i konflikti, metodološki izazovi, stara i nova politička ekonomija (Weingast i Wittman 2006).

interakcije stvaraju se osnove za uspješno funkcioniranje države. Nije moguće ostvariti uspješno upravljanje državom bez pronalaženja adekvatnog modela funkcionalnog povezivanja političkog i ekonomskog sistema. Povezivanje ova dva sistema realizira se preko institucija vlasti (države) koje kreiraju i realiziraju adekvatne mjere i politike.

2. POLITIČKA EKONOMIJA BALKANA

Sagledavanje pozicija država Balkana⁶ iz perspektive političke ekonomije nužno je staviti u odgovarajući kontekst uz uvažavanje društveno-historijskih okolnosti. Države Balkanskog poluostrva imaju sličan društveno-historijski kontekst razvoja, što determinira način funkcioniranja njihovih društava danas. Većina analiziranih država⁷ prošle su kroz transformaciju ekonomskog i političkog sistema. Transformacija ekonomskog sistema uz podršku međunarodnih organizacija⁸ imala je ograničene rezultate (Mandić 2016) jer se zanemarila činjenica da je upravo taj sistem društvena baza, te da njegova transformacija oblikuje cijelo društvo. Posljedice i limitirani rezultati ovakvog pristupa prepoznati su od naučne zajednice (Kasumović i Hadžialić 2016; Mandić 2016; Perić i Marić 2014; Alshyab 2013; Bukvić 2011; Drašković 2009; Hölscher 2009; Griffith 2006; Haynes i Husan 2002), ali i samih institucija (Stiglitz 2011; Birdsall, De la Torre i Valencia Caicedo 2010; Williamson 2003; Moises 1999; Burki i Perry 1998) koje su predvodile ove reforme.

Bez obzira na to što je Washingtonski konsenzus napušten⁹, njegove posljedice su još uvijek vidljive u formi dezorijentiranih političara i državnih institucija (koje ne uspijevaju kreirati adekvatne mjere i politike za razvoj društva), neuspješnih

⁶ U naučnoj zajednici postoji podijeljenost koje države pripadaju Balkanskom poluostrvu. za potrebe ovog rada prihvaćeno je određenje koje obuhvata sljedeće države: Albanija, BJR Makedonija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Crna Gora, Grčka, Hrvatska, Rumunija, Srbija i Slovenija.

⁷ Grčka se razvijala u specifičnom društveno-historijskom kontekstu gdje su ideje komunizma bile prihvatljive do građanskog rata 1946-49. Nakon rata Ljevica se nije uspjela opraviti do te mjere da usmjerava politička i ekonomska kretanja.

⁸ "Washingtonski konsenzus", primarno zamišljen kao model razvitka za zemlje Latinske Amerike, poslije je primijenjen i kao razvojni model za postkomunističke, tranzicijske ekonomije u Srednjoj i Istočnoj Europi. Washingtonski konsenzus podrazumijeva: fiskalnu disciplinu, preusmjeravanje javnih rashoda, poreznu reformu, liberalizaciju financijskog sustava, jedinstveni devizni tečaj utvrđen na konkurentskoj razini, vanjskotrgovinsku liberalizaciju, otvorenost prema stranim ulaganjima, privatizaciju, deregulaciju i jasna vlasnička prava (Radošević 2003: 883-884).

⁹ Naslijedio ga je Seulski konsenzus: "Seulski konsenzus naglašava da ne postoji univerzalna formula za uspjeh u privrednom rastu i razvoju i da bi svaka zemlja morala da razradi i sprovodi dugoročnu strategiju razvoja u skladu sa sopstvenim specifičnostima" (Dušanić 2013 u Kovačević 2016: 278).

privatizacija, sive ekonomije, lošeg životnog standarda, korupcije, neefikasnog školstva, sudstva, zdravstva, loše i neadekvatne infrastrukture. Praksa je pokazala da transformacija društvene baze (ekonomskog sistema) ne znači po inerciji i transformaciju ostalih društvenih sistema (Kolodko, 1999), te da njihovo sinhronizirano prilagođavanje nije moguće bez širokog seta mjera kojim će se logički uvezati svi podsistem u harmoniziranu cjelinu.

Bespredmetno je diskutirati da li je tranzicija bila nužna ili ne. Činjenica je da je u svijetu prevladala neoliberalna paradigma, te da su pravila igre na međunarodnoj razini diktirale zapadne razvijene države. U tom kontekstu uspostavljeni su međunarodni režimi i stvorene međunarodne/ regionalne organizacije i unije koje diktiraju trendove i pravce razvoja svih sfera društva. Stoga je od presudnog značaja za svaku državu pronaći svoje mjesto u međunarodnim odnosima. Imajući u vidu prethodne elaboracije javila se potreba za utvrđivanjem pozicija analiziranih država u kontekstu njihove integracije u međunarodne sisteme i organizacije. Pregled stanja je prezentiran u tabeli ispod.

Tabela 1. Pregled članstva i statusa u međunarodnim organizacijama i sistemima

Izvori: (European Union. 2017; European Commission. 2016; The International Monetary Fund 2016; The World Bank 2017a; The World Trade Organisation 2017; United Nations, 2017).

Država	Status članstva				
	EU	IMF	WB	WTO	UN
Albanija	CC 2014	1991	1991	2000	1995
BJR Makedonija	CC - 2005	1992	1993	2003	1993
Bosna i Hercegovina	PC- 2003/2016	1992	1993	OC- Working Party 1999	1992
Bugarska	2007	1990	1990	1996	1955
Crna Gora	CC- 2010	2007	2007	2012	2006
Grčka	1981	1945	1945	1995 / GATT 1950	1945
Hrvatska	2013	1992	1993	2000	1992
Rumunija	2007	1972	1972	1995 / GATT 1971	1955
Slovenija	2004	1992	1993	1995 / GATT 1994	1992
Srbija	CC- 2012	1992	1993	OC - Working Party 2005.	2000

Sve analizirane države participiraju u međunarodnim sistemima i organizacijama, te u tom kontekstu nastavljaju da transformiraju svoja društva. Međutim, njihova uspješnost da kreiraju funkcionalne odnose između društvenih podsistema u svrhu unutrašnjeg razvoja i međunarodne integracije se razlikuje od države do države. Uspješnost država u različitim oblastima mjeri se većim brojem indeksa, ali za potrebe ovog rada izdvojeni su sljedeći:

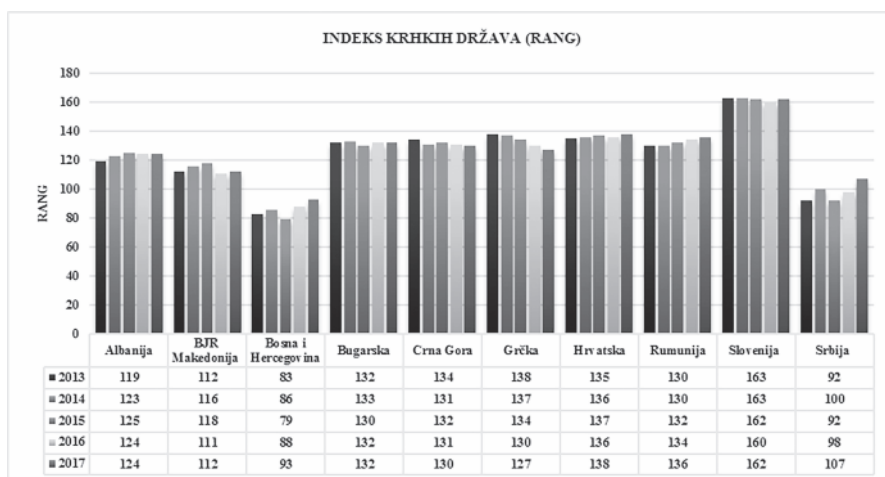
- Indeks krhkih (propalih država) (*The Fragile States Index*),
- Indeks ekonomskih sloboda (*Index of Economic Freedom*),
- Globalni indeks kompetitivnosti (*Global Competitiveness Index*),
- Izvještaj o lakoći poslovanja (*Doing Business*).

2.1. Analiza pozicija odabranih država na osnovu Indeksa krhkih (propalih) država (*The Fragile States Index*)

Indeks krhkih država (*The Fragile States Index*) priprema Fond za mir (Fund for Peace) i putem njega rangira 178 država svijeta od 2005. godine. Za potrebe ovog rada analizirana je vrijednost indeksa odabranih država u periodu 2013-2017 (The Fund for Peace 2017a). Iz perspektive političke ekonomije poseban naglasak je na političkim, ekonomskim i društvenim indikatorima¹⁰. Oni daju prikaz unutrašnjeg sistema, te ukazuju na kapacitet države da pronade adekvatan model političkog, ekonomskog i socijalnog razvoja. U nastavku su grafički prikazani rezultati komparativne analize za odabrane države.

Grafikon 1. Indeks krhkih država (rang).

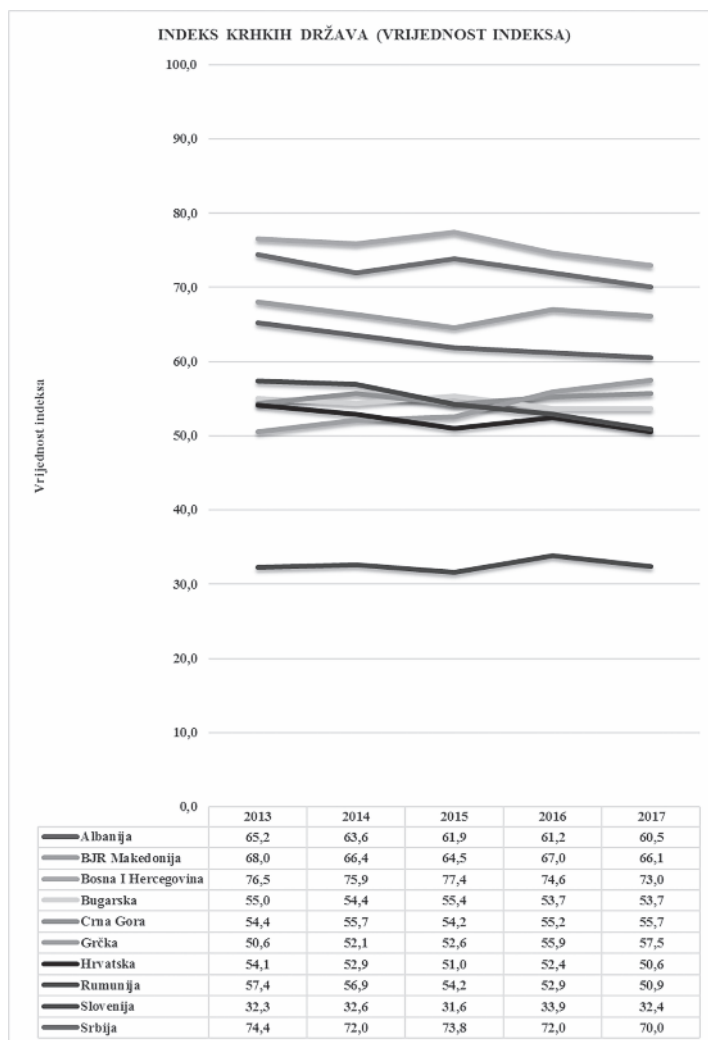
Grafikon pripremljen na osnovu podataka preuzetih sa web stranice The Fund for Peace, (2017a); The Fund for Peace (2017b); The Fund for Peace (2017c); The Fund for Peace (2017d); The Fund for Peace (2017e); The Fund for Peace (2017f); prijevod i adaptacija autorice.

¹⁰ Sam indeks se sastoji od: indikatora kohezije (sigurnosti apart, frakcionalizacija elita i grupno žaljenje), ekonomski indikator (siromaštvo i ekonomsko nazadovanje, neujednačeni ekonomski razvoj i odljev mozгова), politički indikator (legitimnost države, javne usluge, ljudska prava i vladavina zakona), društveni indikator

Grafikon 2. Indeks krhkih država (vrijednost indeksa).

Grafikon pripremljen na osnovu podataka preuzetih sa web stranice The Fund for Peace (2017a); The Fund for Peace (2017b); The Fund for Peace (2017c); The Fund for Peace (2017d); The Fund for Peace (2017e); The Fund for Peace (2017f); prijevod i adaptacija autorice.

(demografski pritisci i izbjeglice i interno raseljene osobe), multidisciplinarni indikatori (vanjske intervencije) (The Fund for Peace 2017: 6-13). Do 2016. godine indeks je indikatore razvrstavao u sljedeće kategorije: socijalni, ekonomski, politički i vojni indikatori (Messner i Haken 2016: 12-13). Od 2017. godine indikatori su reorganizirani u sljedeće kategorije: indikatori kohezije, ekonomski indikatori, politički indikatori, društveni indikatori i multidisciplinarni indikatori (Messner et al. 2017: 25-33).

Temeljem predočenih podataka, evidentno je da najmanju razinu krhkosti ima Slovenija, a slijede je: Grčka, Hrvatska, Bugarska, Rumunija i Crna Gora. Nešto lošiji položaj imaju Albanija, BRJ Makedonija, Srbija, Bosna i Hercegovina. Prema ostvarenim vrijednostima indeksa vrši se grupiranje država u nekoliko kategorija¹¹, što je predočeno u narednoj tabeli.

Tabela 2. Kategorizacija država prema bojama, a na osnovu vrijednosti indeksa.

Tabela pripremljena na osnovu podataka preuzetih sa web stranice The Fund for Peace (2017 a) i The Fund for Peace (2017g)

Države	2013	2014	2015	2016	2017
Albanija	Upozorenje	Upozorenje	Upozorenje	Upozorenje	Upozorenje
BJR Makedonija	Upozorenje	Upozorenje	Upozorenje	Upozorenje	Upozorenje
Bosna i Hercegovina	Upozorenje	Upozorenje	Upozorenje	Upozorenje	Upozorenje
Bugarska	Stabilna	Stabilna	Stabilna	Stabilna	Stabilna
Crna Gora	Stabilna	Stabilna	Stabilna	Stabilna	Stabilna
Grčka	Stabilna	Stabilna	Stabilna	Stabilna	Stabilna
Hrvatska	Stabilna	Stabilna	Stabilna	Stabilna	Stabilna
Rumunija	Stabilna	Stabilna	Stabilna	Stabilna	Stabilna
Slovenija	Stabilna	Stabilna	Stabilna	Stabilna	Stabilna
Srbija	Upozorenje	Upozorenje	Upozorenje	Upozorenje	Upozorenje

Imajući u vidu grafički i tabelarni prikaz pozicija analiziranih država temeljem ovog indeksa moguće je zaključiti da su sve analizirane države grupirane u dvije kategorije, države koje su stabilne (Bugarska, Crna Gora, Grčka, Hrvatska, Rumunija, Slovenija) i države koje su pod oznakom “upozorenje” (Albanija, BJR Makedonija, Bosna i Hercegovina i Srbija). Rezultati ove komparativne analize ukazuju da sve analizirane države trebaju uložiti dodatne napore u cilju stabilizacije društva, a što je preduvjet za ostvarivanje političkog, ekonomskog i socijalnog razvoja. Politički akteri u državama koje su pod oznakom upozorenja moraju preuzeti odgovornost za trenutno stanje, kreirati mjere koje će unaprijediti sigurnosno stanje, te vratiti povjerenje građana u institucije sistema. Napredak je moguće ostvariti i u državama koje su označene kao stabilne države, budući da je najveći stepen stabilnosti država u političkom, ekonomskom, socijalnom i sigurnosnom smislu kod država koje se označavaju kao održive države.

¹¹ U periodu od 2005-2014. godine sortiranje država prema kategorijama, a na osnovu vrijednosti indeksa, glasila je: crvena kategorija (uzbuna) 90,1-120,0; narančasta kategorije (upozorenje) 60,1-90,0; žuta kategorija (stabilne države) 30,1-60,0; zelena kategorija (održive države) 0,1-30,0. Od 2015. godine države se sortiraju u kategorije na osnovu vrijednosti indeksa na sljedeći način: crvena kategorija (uzbuna) 120,0-90,0; žuto-narančasta kategorije (upozorenje) 60-89,9; zelena kategorija (stabilne države) 30-59,9; plava kategorija (održive države) 0,0-29,9 (The Fund for Peace, 2017 g). Radi ujednačavanja kategorizacije u narednoj tabeli primjenjivat će se ona usvojena u 2015. godini.

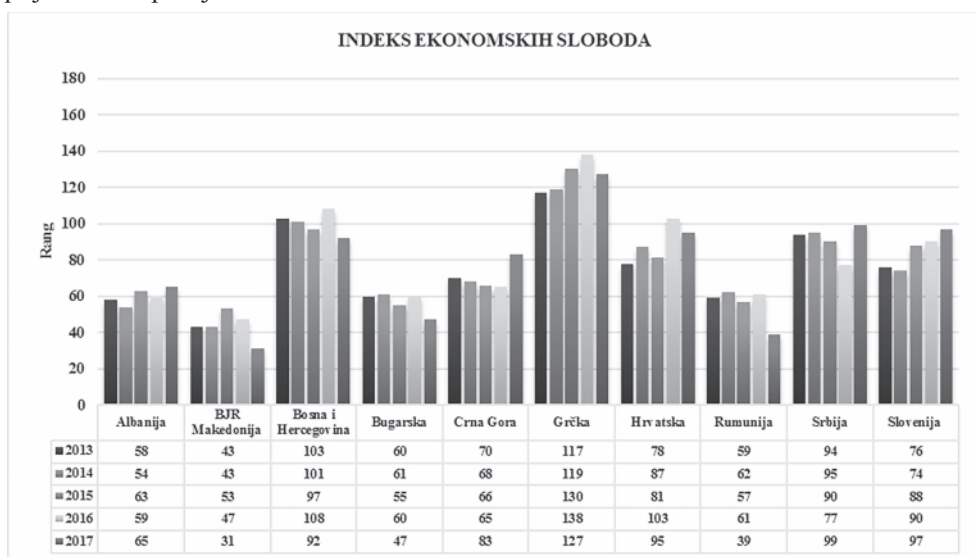

2.2. Analiza pozicija odabranih država na osnovu Indeksa ekonomskih sloboda (*Index of Economic Freedom*)

Indeks ekonomskih sloboda (*Index of Economic Freedom*) je rezultat suradnje između The Wall Street Journal i Heritage Fondacije, a mjeri ekonomske slobode od 1995. godine za 186 država svijeta. Ovaj indeks se sastoji od četiri stuba¹²: vladavina prava, veličina vlasti, regulatorna efikasnost i otvorenost tržišta. Rangiranost analiziranih država temeljem ovog indeksa prikazana je putem grafikona 3 i 4.

Grafikon 3. Indeks ekonomskih sloboda (rang).

Grafikon pripremljen na osnovu podataka The Wall Street Journal and Heritage Fondacije (2018), Downloads, pristupljeno: 15.03.2018. <https://www.heritage.org/index/download>; prijevod i adaptacija autorice.

Uvidom u grafičku prezentaciju pozicija¹³ analiziranih država prema ovom indeksu, moguće je uočiti da najbolju poziciju ima: BJR Makedonija, a slijede je Rumunija,

¹² **Vladavina prava** (vlasnička prava, integritet vlade, učinkovitost sudstva) (The Wall Street Journal i The Heritage Foundation, 2017a); **Veličina vlasti** (vladina potrošnja, porezno opterećenje, fiskalno zdravlje) (The Wall Street Journal i The Heritage Foundation, 2017b); **Regulatorna efikasnost** (sloboda poslovanja, sloboda rada, monetarna sloboda) (The Wall Street Journal i The Heritage Foundation, 2017c) i **Otvorenost tržišta** (sloboda trgovine, sloboda investiranja, finansijska sloboda) (The Wall Street Journal i The Heritage Foundation, 2017d).

¹³ Poseban fokus je stavljen na države koje su imale značajnije izmjene razine ekonomskih sloboda: BJR Makedonija bilježi napredak u oblasti poreza i investicija, no seriozne probleme predstavljaju sljedeće oblasti: integritet vlasti, efikasnost sudstva, javna potrošnja, dug javnih preduzeća, siva ekonomija, korupcija i neefikasna

Bugarska, Albanija i Crna Gora. Slovenija, Srbija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Grčka imaju nižu razinu ekonomskih sloboda. Pomenuti indeks rangira države prema razini slobode (vrijednosti indeksa) u nekoliko kategorija¹⁴ (Miller i Kim 2017: 2) U narednoj tabeli prikazana je rangiranost odabranih država prema ovom kriteriju.

Tabela 3. Pregled razine ekonomskih sloboda za odabrane države

Tabele pripremljene na osnovu podatka preuzetih sa Wall Street Journal i Heritage Fondacije (2018) Downloads, pristupljeno: 15.03.2018. <https://www.heritage.org/index/download> (prijevod i adaptacija autorice).

Index ekonomskih sloboda

Države	2013	2014	2015	2016	2017
Albanija	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna
BJR Makedonija	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Uglavnom slobodna
Bosna i Hercegovina	Uglavnom neslobodna	Uglavnom neslobodna	Uglavnom neslobodna	Uglavnom neslobodna	Umjereno slobodna
Bugarska	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna
Crna Gora	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna
Grčka	Uglavnom neslobodna	Uglavnom neslobodna	Uglavnom neslobodna	Uglavnom neslobodna	Uglavnom neslobodna
Hrvatska	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Uglavnom neslobodna	Uglavnom neslobodna
Rumunija	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna
Slovenija	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Uglavnom neslobodna
Srbija	Uglavnom neslobodna	Uglavnom neslobodna	Umjereno slobodna	Umjereno slobodna	Uglavnom neslobodna

birokratija. Ocijenjeno je da je pravni okvir dobar, ali je njegova primjena spora i slaba (The Wall Street Journal and The Heritage Foundation, 2018); Slovenija nastoji urediti poreski sistem, vratiti povjerenje građana u integritet vlasti, te unaprijediti poslovno okruženje. Najveći izazovi su: stabilizacija javnih finacija, strukturalne reforme bankarskog sektora i privatizacija zaduženih javnih preduzeća. Neefikasno sudstvo i korupcija ostaju značajan problem (The Wall Street Journal and The Heritage Foundation, 2018a); Srbija se još uvijek bori sa posljedicama međunarodnih ekonomskih sankcija. Vlasti su uspješno stabilizirale budžet i inflaciju, no ostaje još uvijek puno izazova koje treba rješavati (privatizacija, institucionalne reforme, smanjenje korupcije, osnaživanje sudstva) (The Wall Street Journal and The Heritage Foundation, 2018b); Hrvatska se suočava sa sljedećim izazovima: javni dug, unapređenje poslovne klime, simplifikiranje poreza, privlačenje stranih investicija. Najvećim problemom se smatra javni dug (penzioni sistem i zdravstveni sistem), korupcija i vladavina prava (The Wall Street Journal and The Heritage Foundation, 2018c); Bosna i Hercegovina bilježi napredak u smanjenju javne potrošnje i unapređenju fiskalnog sistema. Ključni izazovi su: prevelika birokratija, fragmentacija tržišta, nepovoljno poslovno okruženje, korupcija i siva ekonomija (The Wall Street Journal and The Heritage Foundation, 2018d).

¹⁴ Slobodne - vrijednost indeksa 80-100; uglavnom slobodne - vrijednost indeksa 70-79,9; umjereno slobodne - vrijednost indeksa 60-69,9; uglavnom neslobodne - vrijednost indeksa 50-59,9; neslobodne - vrijednost indeksa 40-49,9 (Miller i Kim 2017: 2).

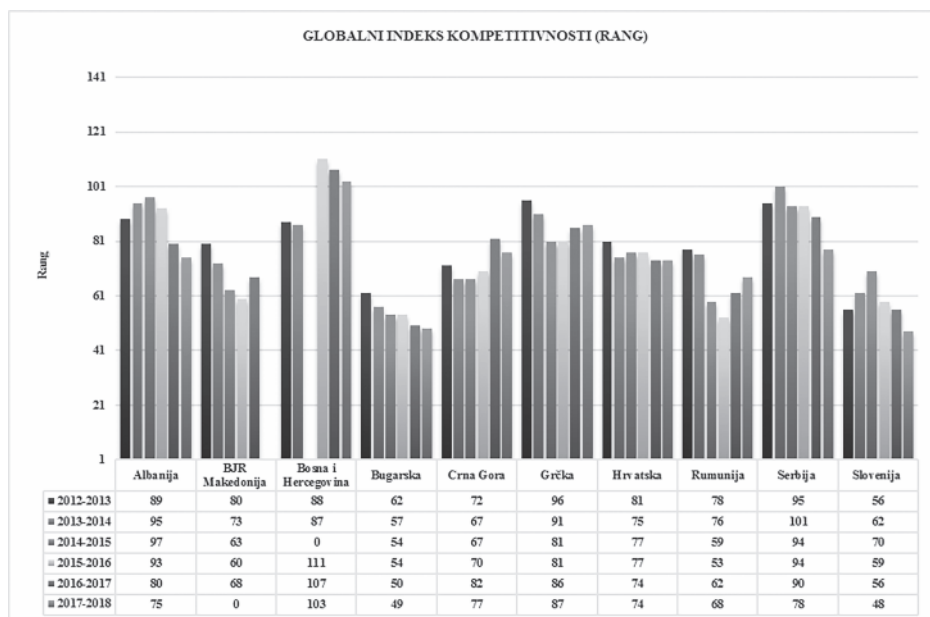
Većina država obuhvaćenih istraživanjem su označene kao “umjereno slobodne“. Ovakvo stanje moguće je razumjeti ako se uzme u obzir da je većina analiziranih država u određenom periodu imala plansku ekonomiju, te da se tranzicija u tržišnu ekonomiju i reduciranje uloge države u sferi ekonomije odvija sporo prema kriterijima ovog indeksa. Međutim, činjenično je stanje da pojedine države ove grupe su članice EU, te su u procesu stjecanja članstva prilagođavale svoje ekonomske politike, ali se i dalje nisu uspjele rangirati u kategoriju slobodnih država. Evidentna je potreba za reformama koje će prije svega biti motivirane unutrašnjim potrebama društva, uz uvažavanja općih političkih i ekonomskih okolnosti. Sve analizirane države imaju prostora za unapređenje svoje pozicije putem serioznih i dobro isplaniranih reformi usmjerenih na unapređenje vladavine prava, pronalaženje optimalnog poreskog opterećenja dostatnog za finansiranje javnih usluga, a opet dovoljno fleksibilnog da djeluje stimulatивно na privredu, podizanje razine regulatorne efikasnosti i poticanje veće otvorenosti tržišta.

2.3. Analiza pozicija odabranih država na osnovu Globalnog indeksa kompetitivnosti (*Global Competitiveness Index*)

Naredni relevantni indeks je Globalni indeks kompetitivnosti (*Global Competitiveness Index*). Ovaj indeks priprema Svjetski ekonomski forum a prema aktualnim metodološkim pojašnjenjima kompetitivnost se određuje kao “skup institucija, politika i faktora koji određuju razinu produktivnosti države” (Schwab, 2017:11). Ovaj indeks se sastoji od dvanaest stubova. Uvidom u strukturu indeksa odnosno oblasti na temelju kojih se vrši rangiranje država evidentno je da ovaj indeks mjeri napredak u svim sferama društva. Rangiranje država prema ovom indeksu ukazuje na uspješnost funkcioniranja političke ekonomije analiziranih država, a rezultati su predočeni u grafikonima i tabelama u nastavku.

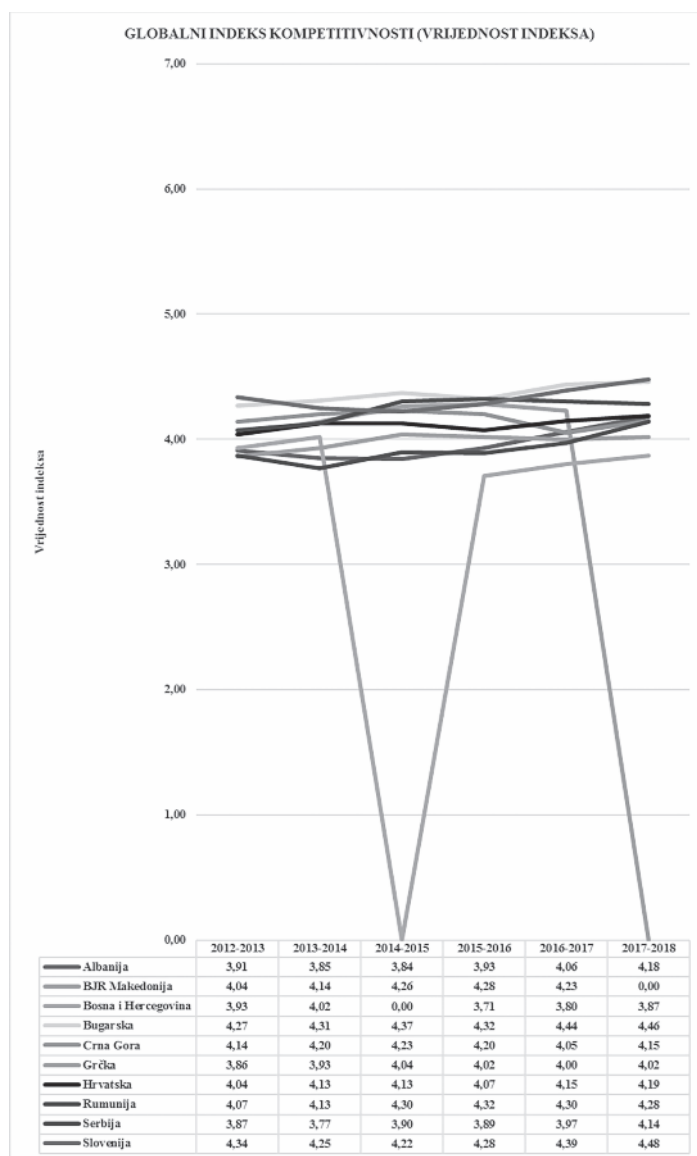
Grafikon 5. Globalni indeks kompetitivnosti (rang).

Grafikon pripremljen na osnovu podataka iz Globalnih izvještaja kompetitivnosti: (Schwab i Sala-i-Martin 2012: 13; Schwab i Sala-i-Martin 2013: 15; Schwab i Sala-i-Martin 2014: 13; Schwab 2015: 7; Schwab i Sala-i-Martin 2016: 7; Schwab 2017: 13); prijevod i adaptacija autorice.

Grafikon 6. Globalni indeks kompetitivnosti (vrijednost indeksa).

Grafikon pripremljen na osnovu podataka iz Globalnih izvještaja kompetitivnosti (Schwab i Sala-i-Martin 2012: 13; Schwab i Sala-i-Martin 2013: 15; Schwab i Sala-i-Martin 2014: 13; Schwab 2015: 7; Schwab i Sala-i-Martin 2016: 7; Schwab 2017:13); prijevod i adaptacija autorice.

Uvidom u prezentirane podatke i njihovom komparativnom analizom moguće je uočiti da najveću razinu kompetitivnosti imaju: Bugarska, Slovenija, Rumunija, BJR Makedonija, Crna Gora. Nešto lošiju poziciju, kada je u pitanju ovaj indeks, imaju Hrvatska, Grčka, Albanija, Srbija i Bosna i Hercegovina.

Slika 1. Faze razvoja prema GCI.

(Izvor: FZZPR, 2017:7).

Tabela 4. Globalni indeks kompetitivnosti (faza razvoja).

Grafikon pripremljen na osnovu podataka iz Globalnih izvještaja kompetitivnosti: Schwab i Sala-i-Martin, 2012: 10; Schwab i Sala-i-Martin, 2013: 11; Schwab i Sala-i-Martin, 2014: 11; Schwab, 2015:38; Sala-i-Martin, 2016:38; Schwab, 2017, 2017:302, (prijevod i adaptacija autorice)

Države prema stupnjevima razvoja (GCI)

Džave	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018
Albanija	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću
BJR Makedonija	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	-
Bosna i Hercegovina	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	-	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću
Bugarska	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću
Crna Gora	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću
Grčka	Faza 3: Razvoj vođen inovacijama	Faza 3: Razvoj vođen inovacijama	Faza 3: Razvoj vođen inovacijama	Faza 3: Razvoj vođen inovacijama	Faza 3: Razvoj vođen inovacijama	Faza 3: Razvoj vođen inovacijama
Hrvatska	Tranzicija iz faze 2 (razvoj vođen efikasnošću) u fazu 3 (razvoj vođen inovacijama)	Tranzicija iz faze 2 (razvoj vođen efikasnošću) u fazu 3 (razvoj vođen inovacijama)	Tranzicija iz faze 2 (razvoj vođen efikasnošću) u fazu 3 (razvoj vođen inovacijama)	Tranzicija iz faze 2 (razvoj vođen efikasnošću) u fazu 3 (razvoj vođen inovacijama)	Tranzicija iz faze 2 (razvoj vođen efikasnošću) u fazu 3 (razvoj vođen inovacijama)	Tranzicija iz faze 2 (razvoj vođen efikasnošću) u fazu 3 (razvoj vođen inovacijama)
Rumunija	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Tranzicija iz faze 2 (razvoj vođen efikasnošću) u fazu 3 (razvoj vođen inovacijama)	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Tranzicija iz faze 2 (razvoj vođen efikasnošću) u fazu 3 (razvoj vođen inovacijama)
Slovenija	Faza 3: Razvoj vođen inovacijama	Faza 3: Razvoj vođen inovacijama	Faza 3: Razvoj vođen inovacijama	Faza 3: Razvoj vođen inovacijama	Faza 3: Razvoj vođen inovacijama	Faza 3: Razvoj vođen inovacijama
Srbija	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću	Faza 2: Razvoj vođen efikasnošću

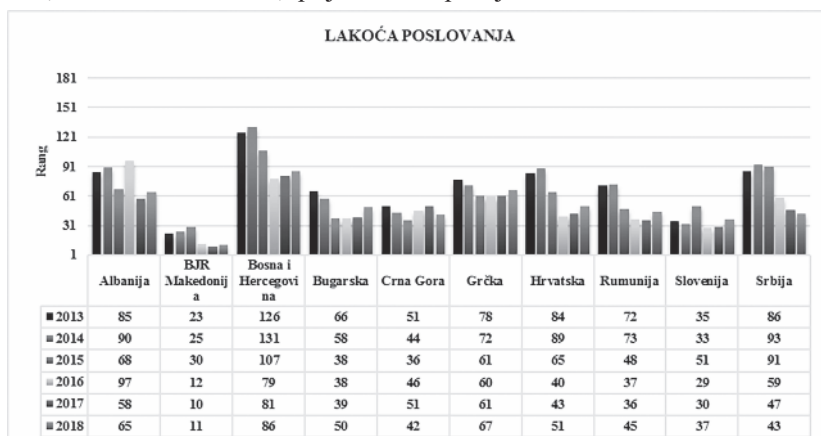
WEF temeljem indeksa kompetitivnosti rangira države prema stupnju razvoja¹⁵. U tom kontekstu, najbolju poziciju imaju Grčka i Slovenija koje su u trećoj fazi razvoja vođenog inovacijama. Hrvatska i Rumunija se nalaze u tranzicionoj fazi prelaska iz druge faze (razvoja vođenog efikasnošću) u treću fazu (razvoja vođenog inovacijama). Preostale analizirane države se nalaze u drugoj fazi razvoja vođenog efikasnošću.

2.4. Analiza pozicija odabranih država na osnovu Izvještaja o lakoći poslovanja (*Doing Business*)

Kreiranje i održavanje dobrog poslovnog okruženja od presudnog je značaja za političku ekonomiju. U tom kontekstu izvršena je analiza izvještaja lakoće poslovanje za period 2013-2018. koje priprema Grupacija Svjetske banke. Ovaj indeks mjeri različite aspekte poslovne regulacije koji utječu na domaća mala i srednja preduzeća locirana u najvećim poslovnim centrima svake ekonomije, a na osnovu standardiziranih scenarija (The World Bank 2017: 13-14).

Grafikon 7. Lakoća poslovanja (rang).

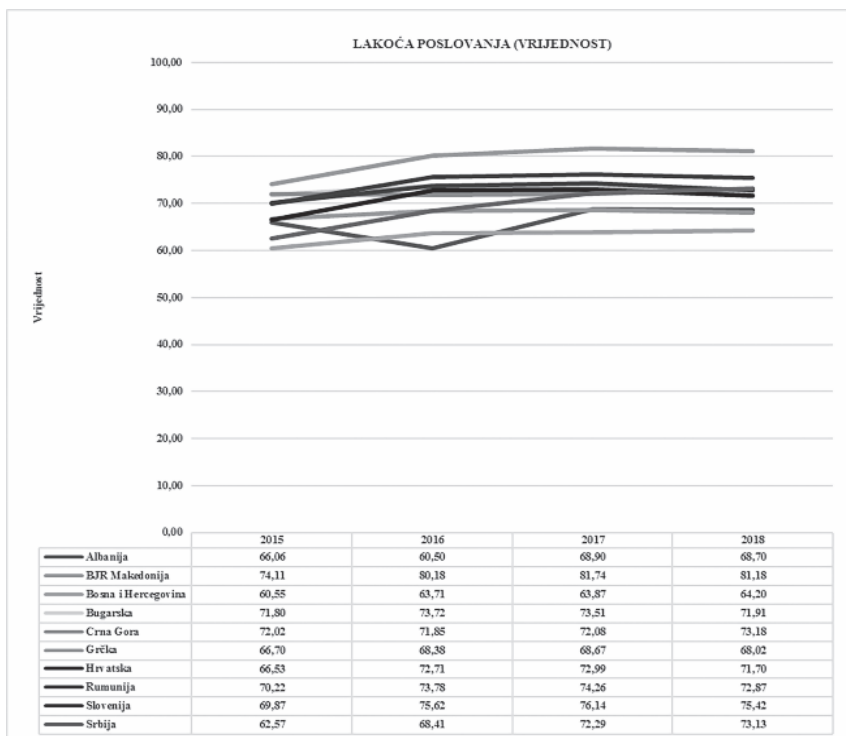
Grafikon pripremljen na osnovu podataka iz izvještaja Lakoće poslovanja (World Bank 2013: 3; World Bank 2013a: 3; World Bank 2014: 4; World Bank 2016: 5; World Bank 2017: 7; World Bank 2018: 4; prijevod i adaptacija autorice.

¹⁵ Ključni stubovi za razvoj vođen faktorima su: institucije, infrastruktura, makroekonomsko okruženje, zdravlje i osnovne obrazovanje. Ključni stubovi za razvoj vođen efikasnošću su: visoko obrazovanje i obuka, efikasnost tržišta dobara, efikasnost tržišta rada, razvoj finansijskog tržišta, tehnološka spremnost i veličina tržišta. Ključni stubovi za razvoj vođen inovacijama su: poslovna sofisticiranost i inovacije (Schwab 2017: 12).

Grafikon 8. Lakoća poslovanja (vrijednost)¹⁶.

Grafikon pripremljen na osnovu podataka iz izvještaja Lakoće poslovanja (World Bank 2014: 4; World Bank 2016: 5; World Bank 2017: 7; World Bank 2018: 4; prijevod i adaptacija autorice.

Temeljem predočenih podataka moguće je uočiti da najbolju poziciju u pogledu poslovnog okruženja imaju: BJR Makedonija, Slovenija, Rumunija, Bugarska, Crna Gora, Hrvatska i Srbija. Znatno lošiju poziciju imaju Grčka, Albanija i Bosna i Hercegovina. Evidentna je potreba za reformama koje će olakšati poslovanje domaćih preduzeća, ali i stvoriti uvjete za privlačenje stranih investicija.

¹⁶ S obzirom na to da u prva dva analizirana izvještaja nema podataka o vrijednosti ukupnog indeksa bilo je nužno reducirati broj godina kada je u pitanju grafički prikaz rangiranosti odabranih država prema vrijednosti indeksa.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Imajući u vidu prethodne teorijske i konceptualne elaboracije, te provedene analize moguće je donijeti nekoliko zaključaka: Politička ekonomija zahvaljujući svom interdisciplinarnom karakteru omogućava solidnu osnovu za analizu uspješnosti funkcioniranja država. Njena teorijska i konceptualna baza omogućava sveobuhvatan uvid u sve procese od značaja za društvo. Upravo ova širina čini političku ekonomiju vrlo aplikativnom jer na bazi svoje interdisciplinarnosti raspolaže teorijskim i praktičnim znanjima kako urediti odnos između institucija vlasti, društva i ekonomije. Interdisciplinarnost joj omogućava da sagleda sve društvene probleme iz pozicije različitih društvenih i humanističkih nauka, te ponudi optimalno rješenje. U kontekstu globalizacije i njoj korespondirajućih procesa (uspostavu međunarodnih sistema i organizacija) sve analizirane države aktivno participiraju u međunarodnim organizacijama i sistemima. Razina njihove uspješnosti da funkcioniraju u spomenutim sistemima mjeri se većim brojem indeksa, no za potrebe ovog rada odabrani su indeksi koji daju sistematičan pregled stanja u državama (obuhvaćaju najveći broj društvenih podsistema).

Svi indeksi temeljem kojih su analizirane odabrane države zasnovani su na važećoj neoliberalnoj paradigmi i njoj korespondirajućem setu vrijednosti, odnosno očekivanjima u vezi sa načinom funkcioniranja društava. U takvim okolnostima zapadne države koje funkcioniraju po neoliberalnoj koncepciji uvijek će biti mnogo bolje rangirane od tranzicijskih zemalja i zemalja koje su konfliktnim područjima. Iz te perspektive mnogo je realnije vršiti rangiranja država unutar grupacija respektirajući njihov zajednički ili slični društveno-historijski kontekst. Rezultati sprovedenog istraživanja upravo ukazuju na ovu činjenicu, sve analizirane države, bez obzira da li su članice EU ili su na putu ka članstvu, grupiraju se u sličnom rasponu, a nekad i preklapaju u pogledu vrijednosti indeksa. Iako su reformski i tranzicijski procesi, te procesi prilagođavanja za članstvo u EU transformirali određena analizirana društva, nemoguće je zanemariti da su sve analizirane države reforme prilagodile svom historijsko-društvenom kontekstu. Preciznije, većina analiziranih države je u određenoj fazi svoga razvoja imala plansku ekonomiju. Njihova transformacija nije nastala kao rezultat unutrašnje potrebe društva da se transformira, nego je vrlo često rezultat vanjske intervencije. Modeli reformi koji se primjenjuju u svrhu transformacije ekonomskog sistema, rezultirali su hibridnim sistemima koji obuhvataju zaostavštine prethodnog sistema i modele novog sistema, što dovodi do dezorijentacije političkih elita i neefikasnosti institucija.

Stoga je nužno provesti sveobuhvatnu analizu stanja u navedenim društvima uz puni respekt prema preuzetim obavezama u integracijskim procesima, kako u kontekstu EU, tako i u kontekstu međunarodnih sistema. Nužno je identificirati slabosti u funkcioniranju političkog i ekonomskog sistema, te kreirati široki konsenzus oko kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih strategija usmjerenih na unapređenje interakcije između ova dva sistema. Trenutno stanje u analiziranim društvima ukazuje na nužnu potrebu sistemskog involviranja sociologa i politologa u procese institucionalnih reformi, strateškog planiranja i kreiranja politika. Neophodno je naglasiti da proces osnaživanja društava treba biti rezultat vlastitih, autonomnih promišljanja usmjerenih u pravcu stvaranja boljih i potpunijih društava, po mjeri građanina i u skladu s njihovim potrebama.

BIBLIOGRAFIJA

KNJIGE

1. Alt, James E., Alberto Alesina (1996), "Chapter 28 Political Economy: An Overview", in Goodin, R. E. - Klingemann, H. D., eds. *A New Handbook of Political Science*, Oxford University Press, Oxford & New York, 645-674.
2. Atkinson, Anthony B. (1996), "31 Political Economy, Old and New", in Goodin, R. E. - Klingemann, H. D., eds. *A New Handbook of Political Science*, Oxford University Press, Oxford & New York, 702-716.
3. Begić, Kasim (2000), *Ekonomska politika: uvod u ekonomsku politiku, opća pitanja ekonomske politike*, drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Vlastita naklada, Sarajevo.
4. Bluhm, William T., Margaret G. Hermann, Walter F. Murphy, S. John Nelson, Lucian W. Pye (1985), "American Political Science Association in A Report to The Congress of the United States on The State of the Humanities and The Reauthorization of The National Endowment for the Humanities by The American Council of Learned Societies", The American Council of Learned Societies, New York, 88-106,
5. Blyth, Mark, eds (2009), *Routledge Handbook of International Political Economy (IPE) IPE as a global conversation*, Routledge Taylor & Francis Group, London /New York

6. Dogan, Mattei (1996), "Chapter 3 Political Science and the Other Social Sciences", in Goodin, R. E. - Klingemann, H. D., eds. *A New Handbook of Political Science*, Oxford University Press, Oxford & New York, 97-130.
7. Goodin, Robert E., Hans-Dieter Klingemann, eds. (1996), *A New Handbook of Political Science*, Oxford University Press, Oxford & New York
8. Grofman, Bernard (1996), "30 Political Economy: Downsian Perspectives", in Goodin, R. E. - Klingemann, H. D., eds. *A New Handbook of Political Science*, Oxford University Press, Oxford & New York, 691-701.
9. Ikeda, Sanford (2002), *Dynamics of the Mixed Economy Toward a theory of interventionism*, Routledge, London /New York.
10. Jones, Erik, Amy Verdun (2005), *The Political Economy of European Integration Theory and analysis*, Routledge Taylor & Francis Group, London /New York.
11. De Goede, Marieke (2006), "International Political Economy and the Promises Of Poststructuralism", In M. de Goede (Ed.), *International political economy and poststructural politics* (pp. 1-20). (International political economy series), Palgrave Macmillan, Basingstoke
12. Maxwell, Richard (2001), *The Political Economy of Culture*, University of Minnesota Press, London
13. Njegovan, Zoran, Katarina Đurić (2017), *Privredni sistem i ekonomska politika*, Poljoprivredni fakultet, Novi Sad
14. Nurmi, Hannu (2006), *Models of Political Economy*, Routledge, London /New York
15. Oatley, Thomas (2012), *International Political Economy - Fifth Edition*, Longman, Boston /New York.
16. Offe, Claus (1996), "29 Political Economy: Sociological Perspectives", in Goodin, R. E. - Klingemann, H. D., eds, *A New Handbook of Political Science*, Oxford & New York, Oxford University Press, 675-690.
17. Tilly, Charles (1975), "Chapter 9 Western States – Making and Theories of Political Transformation", in Tilly, Charles & Ardant, Gabriel (ed.) & Social Science Research Council (U.S.). Committee on Comparative Politics. *The Formation of national States in Western Europe*, Princeton University Press, Princeton / N. J., pp. 601-686.
18. Wiener, Antje, Thomas Diez (2009), *European Integration Theory - Second ed.*, Oxford University Press
19. Werner, Jann, Kai Wegrich (2007), "4 Theories of the Policy Cycle", in Frank, Fischer, Gerald J. Miller, and Mara S. Sidney eds. *Handbook of public policy*

analysis: theory, politics, and methods, CRC Press Taylor & Francis Group, Boca Raton /London /New York, 43-62.

20. Weingast, Barry R., Donald A. Wittman eds. (2006), *The Oxford Handbook of Political Economy*, Oxford University Press, Oxford & New York

ČLANCI

1. Apuke, Oberiri Destiny (2017), "Another Look at the Political Economy of the Mainstream and New Media: The Capitalists Influence", *Journal of Mass Communication & Journalism*. Vol.7. Issue 4. DOI: 10.4172/2165-7912.1000341
2. Becker, Gary S. (1983), "A Theory of Competition Among Pressure Groups for Political Influence", *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 98, No. 3. (Aug., 1983), pp. 371-400.
3. Easton, David (1957), "An Approach to the Analysis of Political System", *World Politics*, Vol.9 No. 3. pp. 383-400.
4. Gérard, Roland (2002), "The Political Economy of Transition", *Journal of Economic Perspectives*, 16(1): 29-50. DOI: 10.1257/0895330027102
5. Gilens, Martin, Benjamin Page (2014), "Testing Theories of American Politics: Elites, Interest Groups, and Average Citizens." *Perspectives on Politics*, 12(3), 564-581. doi:10.1017/S1537592714001595
6. Hardin, Russell (1976), "Hollow Victory: The Minimum Winning Coalition", *The American Political Science Review*, Vol. 70. Issues. 4. Pp, 1202-1214.
7. Haynes, Michael, Husan Romy (2002), "Market Failure, State Failure, Institutions, and Historical Constraints in the East European Transition", *Journal of European Area Studies*, Vol. 10, No. 1, 2002.
8. Hill, Hal (2013), "The Political Economy of Policy Reform: Insights from Southeast Asia." *Asian Development Review*, vol. 30, no. 1, pp. 108–130. *Asian Development Review*, vol. 30, no. 1, pp. 108–130. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2260123> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2260123>
9. Hölscher, Jens (2009), "Twenty Years of Economic Transition: Successes and Failures." *The Journal of Comparative Economic Studies*, Vol.5, 2009, pp. 3-17.
10. Jabbour, Elias, Alexis Dantas (2017), "The political economy of reforms and the present Chinese transition", *Brazilian Journal of Political Economy*, vol. 37, n° 4 (149), pp. 789-807, October-December/2017. <http://www.scielo.br/pdf/rep/v37n4/1809-4538-rep-37-04-789.pdf>

11. Kasumović, Merim, Dino Hadžialić (2016), “Efekti primjene Vašingtonskog konsenzusa na makroekonomsku stabilnost BiH”, *ECONOMICS* Vol. 4, No 2, 2016. DOI 10.1515/eoik-2017-0002, UDK 330.101.541(497.6)
12. Kolodko, Grzegorz W. (1999), “Transition to a market economy and sustained growth. Implications for the post-Washington consensus.” *Communist and Post-Communist Studies*, 32 (1999) 233-261, Pergamon 0967-067X/99/\$20.00 PII:S0967-067X(99)00011-2
13. Lee, Chung H. (2005), “The Political Economy of Institutional Reform in Korea”, *The Journal of the Asia Pacific Economy* Vol. 10, No.3, 257-277, August 2005 <https://doi.org/10.1080/13547860500163639>
14. Lee, Jones (2014), “The Political Economy of Myanmar’s Transition”, *Journal of Contemporary Asia*, 2014 Vol. 44, No. 1, 144–170, <http://dx.doi.org/10.1080/00472336.2013.764143>
15. Lora, Eduardo, Mauricio Olivera (2004), “What Makes Reforms Likely: Political Economy Determinants of Reforms in Latin America”, *Journal of Applied Economics*, Vol. VII, No. I (May 2004), 99-135. <https://pdfs.semanticscholar.org/8b84/48879e580a2867e7c10bdea7b53f680582b7.pdf>
16. Lozina, Duško (1994). “Teorija sustava kao instrument društvene analize“, *Društvena istraživanja*, 14/GOD. 3 (1994), BR. 6, str. 671-684. pristupljeno: 15. 03. 2017. <https://hrcak.srce.hr/file/52340>
17. Mandić, Boško V. (2016), “Neoliberalizam i tranzicija na primjeru Bosne i Hercegovine”, *Naučno-stručni časopis SVAROG* br. 12., maj 2016. (201-210). Pristupljeno 20. 04. 2018. <http://svarog.nubl.org/wp-content/uploads/2014/12/Doc.-dr-Bo%C5%A1ko-V.-Mandi%C4%87-NEOLIBERALIZAM-I-TRANZICIJA-NA-PRIMJERU-BOSNE-I-HERCEGOVINE.pdf>
18. Meyer, David S., Debra C. Minkoff (2004), “Conceptualizing Political Opportunity”, *Social Forces*, June 2004, 82(4):1457-1492.
19. Mosco, Vincent (2008), “Current Trends in the Political Economy of Communication”, *Global Media Journal Canadian Edition*. Volume 1, Issue 1, pp. 45-63.
20. Murdock, Graham, Peter Golding (2016), “Political economy and media production: a reply to Dwyer”, *Media, Culture and Society*, 38(5), pp. 763-769. <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0163443716655094>
21. Ogenga, Fredrick (2010), “Political economy of the Kenyan media - towards a culture of active citizen journalism.” *Global Media Journal African Edition* 2010 Vol 4 (2). doi: 10.5789/4-2-3.

22. Osita-Njoku, Agnes (2016), "The Political Economy of Development In Nigeria: From The Colonial To Post Colonial Eras", *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS) Volume 21, Issue 9, Ver. 1 (Sep. 2016) PP 09-15*. DOI: 10.9790/0837-2109010915
23. Perić, Mladen, Radenko Marić (2014), "Posledice globalnih trgovinskih i finansijskih disbalansa u savremenoj ekonomiji", *Ekonomski signali: poslovni magazin*, 2014, vol. 9, br. 2, str. 137-148.
24. Radošević, Dubravko (2003), "Nova razvojna paradigma – stvara li se novi model gospodarskog i socijalnog razvitka: "post-washingtonski konsenzus"?", *EKONOMSKI PREGLED*, 54 (11-12), 882-903
25. Siddiqui, Kalim (2010), "The Political Economy of Development in Singapore", *Research in Applied Economics ISSN 1948-5433 2010, Vol. 2, No. 2: E4*. DOI: <https://doi.org/10.5296/rae.v2i2.524>
26. Slantchev, Branislav L. (2005), "The Political Economy of Simultaneous Transitions: An Empirical Test of Two Models", *Political Research Quarterly*, Vol. 58, No. 2 (June 2005): pp. 279-294.
27. Strpić, Dag (2001), "Politička ekonomija – ekonomija – politologija", *Politička misao: časopis za politologiju*, 38 (1), 64-81. pristupljeno: 15. 03. 2017. <https://hrcak.srce.hr/24993>
28. Wasko, Janet (2014), "The study of the political economy of the media in the twenty-first century", *International Journal of Media & Cultural Politics Volume 10 Number 3 © 2014 Intellect Ltd Article. English language*. doi: 10.1386/macp.10.3.259_1.
29. Wasserfallen, Fabio (2013), "Political and Economic Integration in the EU: The Case of Failed Tax Harmonization", *JCMS: Journal of Common Market Studies* 2013 pp. 1–16 DOI: 10.1111/jcms.12099
30. Williamson, John B., Stephanie A. Howling, Michelle L. Maroto (2006), "The political economy of pension reform in Russia: Why partial privatization?" *Journal of Aging Studies* 20 (2006) 165–175 doi:10.1016/j.jaging.2005.07.003

INTERNET IZVORI

1. Abonyi, George, Romeo Bernardo, Richard Bolt, Ronald Duncan, and Christine Tang (2013), "Managing reforms for development: Political economy of reforms and policy-based lending case studies", Mandaluyong City, Philippines: Asian Development Bank. Pristupljeno 20. 04. 2018. <http://www20.iadb.org/intal/catalogo/pe/2013/11631.pdf>

2. Alesina, Alberto, Silvia Ardagna, Francesco Trebbi (2006), "Who Adjusts and When? The Political Economy of Reforms." IMF Staff Papers Vol. 53, Special Issue. International Monetary Fund. Pristupljeno 20. 04. 2018. <https://www.imf.org/External/Pubs/FT/staffp/2006/03/pdf/alesina.pdf>
3. Alshyab, Nooh (2013), The Political Economy of Reform and Development of the Washington Consensus. Online at <http://mpr.aub.uni-muenchen.de/46014/> MPRA Paper No. 46014 Pristupljeno 20. 04. 2018. https://mpr.aub.uni-muenchen.de/46014/1/MPRA_paper_46014.pdf
4. Barnett, Mandy, Daniel Fujiwara (2013), Towards Plan A: A new political economy for arts and culture. Arts Council England. Pristupljeno 20. 04. 2018. <https://www.thersa.org/globalassets/pdfs/reports/rsa-arts-towards-plan-a.pdf>
5. Birdsall, Nancy, Augusto de la Torre, Felipe Valencia Caicedo (2010), The Washington Consensus Assessing a Damaged Brand. The World Bank Office of the Chief Economist Latin America and the Caribbean Region & Center for Global Development May 2010. Pristupljeno 20. 04. 2018. <http://documents.worldbank.org/curated/en/848411468156560921/pdf/WPS5316.pdf>
6. Bukvić, Rajko (2011), "Vašingtonski konsenzus i deindustrijalizacija istočne i jugoistočne Evrope", *Ekonomska politika*, Nova Srpska politička misao. Pristupljeno 20. 04. 2018. <http://www.nspm.rs/ekonomska-politika/vashingtonski-konsenzus-i-deindustrijalizacija-isticne-i-jugoisticne-evrope.html?alphanet=I#yvComment34151>
7. Burki, Shahid Javed, Guillermo E. Perry (1998), "Beyond the Washington Consensus: institutions matter" (English), World Bank Latin American and Caribbean studies; viewpoints. Washington DC: World Bank. Pristupljeno 20. 04. 2018. <http://documents.worldbank.org/curated/en/556471468265784712/Beyond-the-Washington-Consensus-institutions-matter>
8. Davis, Peter (2011), "The Political Economy of Business Environment Reform: An Introduction for Practitioners", The Donor Committee for Enterprise Development. Pristupljeno 20. 04. 2018. https://www.enterprise-development.org/wpcontent/uploads/Political_Economy_An_Introduction_for_Practitioners.pdf
9. Drašković, Mimo (2009), "Globalna finansijska kriza i neoliberalna dogma", *EKONOMIJA / ECONOMICS*, 16 (1) str. 127-148 (2009), www.rifin.com
10. Duncan, Ron (2011), "The Political Economy of Economic Reform in the Pacific", Asian Development Bank. Pristupljeno 20. 04. 2018. <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/28919/political-economyeconomic-reform-pac.pdf>

11. European Commission (2016), *European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations*, Pristupljeno 20. 04. 2018. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/check-current-status_en#pc
12. European Union (2017), EU member countries, Pristupljeno 20. 04. 2018. https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries_en
13. Federalni zavod za programiranje razvoja – FZZPR (2017), "Konkurentnost Bosne i Hercegovine u 2017. Godini", Sarajevo: FZZPR. Pristupljeno 20. 04. 2018. <http://www.fzzpr.gov.ba/download/doc/Konkurentnost+Bosni+i+Hercegovini+u+2017-2018+godini.pdf/20c242e05fcafb3aab7a64c3412368c.pdf>
14. Fewsmith, Joseph (2007), "The Political Economy of China's Transition", The Foundation for Law, Justice and Society in collaboration with The Centre for Socio-Legal Studies, University of Oxford. Pristupljeno 20. 04. 2018. http://www.fljs.org/sites/www.fljs.org/files/publications/Fewsmith_pb2%25231%2523.pdf
15. Griffith, Benjamin G. (2006), "The Paradox of Neoliberalism: A Critique of the Washington Consensus in the Age of Globalization", Hispanic Studies Honors Papers. 1. <http://digitalcommons.conncoll.edu/hisphp/1>
16. Grüner, Hans P. (2017), "Externalities, Institutions and Public Perception: The Political Economy of European Integration Revisited", EUROPEAN ECONOMY Discussion Paper 057. Pristupljeno 20. 04. 2018. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/dp057_en.pdf doi:10.2765/91202 (online).
17. Kovačević, Mladen (2016), "Srbija ostaje u dubokoj ekonomskoj i društvenoj krizi", u Dejan Šoškić, Miloško Arsić, *Ekonomska politika Srbije u 2016. godini*, Beograd, Univerzitet u Beogradu, Ekonomski fakultet, Centar za izdavačku delatnost, Pristupljeno 20. 04. 2018. <http://nde.ekof.bg.ac.rs/zbornici/dec2015/radovi.pdf>
18. Messner, J.J., Nate Haken (2016), Fragile States Index 2016, The Fund for Peace, Pristupljeno 20. 04. 2018 <http://fundforpeace.org/fsi/2016/06/27/fragile-states-index-2016-annualreport/fragile-states-index-annual-report-2016-ver-3e/>
19. Messner, J.J., Nate Haken, Hannah Blyth, Christina Murphy, Amanda Quinn, George Lehner, Daniel Ganz (2017), *Fragile States Index 2017*, The Fund for Peace, Pristupljeno 20. 04. 2018. <http://fundforpeace.org/fsi/2017/05/14/fragile-states-index-2017-annualreport/951171705-fragile-states-index-annual-report-2017/>

20. Miller, Terry, Anthony B. Kim (2017), *Index of Economic Freedom 2017*, The Wall Street Journal and The Heritage Foundation, pristupljeno: 15. 03. 2017. https://www.heritage.org/index/pdf/2017/book/index_2017.pdf
21. Moises, Naim (1999), "Fads and Fashion in Economic Reforms: Washington Consensus or Washington Confusion?", Working Draft of a Paper Prepared for the IMF Conference on Second Generation Reforms, Washington, D. C. Pristupljeno 20. 04. 2018. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/1999/reforms/Naim.HTM>
22. Schwab, Klaus, Xavier Sala-i-Martin eds. (2012), *The Global Competitiveness Report 2012-2013 Full Data Report*, The World Economic Forum, Pristupljeno 20. 04. 2018. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf
23. Schwab, Klaus, Xavier Sala-i-Martin eds. (2013), *The Global Competitiveness Report 2013-2014 Full Data Report*, The World Economic Forum, Pristupljeno 20. 04. 2018. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf
24. Schwab, Klaus, Xavier Sala-i-Martin eds. (2014), *The Global Competitiveness Report 2014-2015 Full Data Report*, The World Economic Forum, Pristupljeno 20. 04. 2018. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf
25. Schwab, Klaus, Xavier Sala-i-Martin eds. (2016), *The Global Competitiveness Report 2016-2017 Full Data Report*, The World Economic Forum, Pristupljeno 20. 04. 2018. http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf
26. Schwab, Klaus eds. (2015), *The Global Competitiveness Report 2015-2016 Full Data Report*, The World Economic Forum, Pristupljeno 20. 04. 2018. http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf
27. Schwab, Klaus eds. (2017), *The Global Competitiveness Report 2017-2018 Full Data Report*, The World Economic Forum, Pristupljeno 20. 04. 2018. http://www3.weforum.org/docs/GCR_2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf
28. Serrat, Olivier (2011), "Political Economy Analysis for Development Effectiveness", Asian Development Bank, Pristupljeno 20. 04. 2018. <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/29206/political-economy-analysis.pdf>

29. Stiglitz, Joseph E. (2011), "Rethinking Development Economics", World Bank Research Observer; 26(2). World Bank. © World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/13513> License: CC BY-NC-ND 3.0 IGO. <http://hdl.handle.net/10986/13513>
30. The Fund for Peace (2017 g), "What do the colors and categories in the index and on the map signify?", pristupljeno: 15. 03. 2017. <http://fundforpeace.org/fsi/frequently-asked-questions/what-do-the-colors-and-categories-in-the-index-and-on-the-map-signify/>
31. The Fund for Peace (2017), *FSI Methodology*, pristupljeno: 15. 03. 2017. <http://fundforpeace.org/fsi/2017/05/13/fragile-states-index-and-cast-frameworkmethodology/fsi-methodology/>
32. The Fund for Peace (2017a), "Download Data in Excel Format", pristupljeno: 15. 03. 2017. <http://fundforpeace.org/fsi/excel/>
33. The Fund for Peace (2017b), *The Fragile States Index 2013*, pristupljeno: 15. 03. 2017. <http://fsi.fundforpeace.org/library/cfsis1301-fsi-spreadsheet178-public-06a.xls>
34. The Fund for Peace (2017c), *The Fragile States Index 2014*, pristupljeno: 15. 03. 2017. <http://fsi.fundforpeace.org/library/cfsis1401-fsi-spreadsheet178-public-06a.xls>
35. The Fund for Peace (2017d), *The Fragile States Index 2015*, pristupljeno: 15. 03. 2017. <http://fsi.fundforpeace.org/library/fragilestatesindex-2015.xlsx>
36. The Fund for Peace (2017e), *The Fragile States Index 2016*, pristupljeno: 15. 03. 2017. <http://fsi.fundforpeace.org/library/fragilestatesindex-2016.xlsx>
37. The Fund for Peace (2017f), *The Fragile States Index 2017*, pristupljeno: 15. 03. 2017. <http://fundforpeace.org/fsi/wp-content/uploads/data/fsi-2017.xlsx>
38. The International Monetary Fund (IMF) (2016), *List of Members*, pristupljeno: 15. 03. 2018. <https://www.imf.org/external/np/sec/memdir/memdate.htm>
39. The Wall Street Journal and Heritage Fondacije (2018), Downloads, pristupljeno: 15. 03. 2018. <https://www.heritage.org/index/download>
40. The Wall Street Journal and The Heritage Foundation (2013), *Country Rankings*, pristupljeno: 15. 03. 2017. <https://www.heritage.org/index/images/book/2013/region-web-map-E-large.jpg>
41. The Wall Street Journal and The Heritage Foundation (2014), *Country Rankings*, pristupljeno: 15. 03. 2017. <https://www.heritage.org/index/images/book/2014/in-2014-region-map-web-E.jpg>

42. The Wall Street Journal and The Heritage Foundation (2015), *Country Rankings*, pristupljeno: 15. 03. 2017. <https://www.heritage.org/index/images/book/2015/in-2015-region-map-web-E.jpg>
43. The Wall Street Journal and The Heritage Foundation (2016), *Country Rankings*, pristupljeno: 15. 03. 2017. <https://www.heritage.org/index/images/book/2016/in-2016-region-map-web-E.jpg>
44. The Wall Street Journal and The Heritage Foundation (2017a), *Rule of Law* pristupljeno: 15. 03. 2017. <https://www.heritage.org/index/rule-of-law>
45. The Wall Street Journal and The Heritage Foundation (2017b), *Limited Government*, pristupljeno: 15. 03. 2017. <https://www.heritage.org/index/limited-government>
46. The Wall Street Journal and The Heritage Foundation (2017c), *Regulatory Efficiency*, pristupljeno: 15. 03. 2017. <https://www.heritage.org/index/regulatory-efficiency>
47. The Wall Street Journal and The Heritage Foundation (2017d), *Open Markets*, pristupljeno: 15. 03. 2017. <https://www.heritage.org/index/open-markets>
48. The Wall Street Journal and The Heritage Foundation (2017), *About The Index*. pristupljeno: 15. 03. 2017. <https://www.heritage.org/index/about>
49. The Wall Street Journal and The Heritage Foundation (2018), *Macedonia*, pristupljeno: 15. 08. 2018. <https://www.heritage.org/index/country/macedonia>
50. The Wall Street Journal and The Heritage Foundation (2018a), *Slovenia*, pristupljeno: 15. 08. 2018. <https://www.heritage.org/index/country/slovenia>
51. The Wall Street Journal and The Heritage Foundation (2018b), *Serbia*, pristupljeno: 15. 08. 2018. <https://www.heritage.org/index/country/serbia>
52. The Wall Street Journal and The Heritage Foundation (2018c), *Croatia*, pristupljeno: 15. 08. 2018. <https://www.heritage.org/index/country/croatia>
53. The Wall Street Journal and The Heritage Foundation (2018d), *Bosnia and Herzegovina*, pristupljeno: 15. 08. 2018. <https://www.heritage.org/index/country/bosniaherzegovina>
54. The World Bank (2013), "Doing Business 2013: Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises", Washington, DC: World Bank Group. DOI: 10.1596/978-0-8213-9615-5. License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0. pristupljeno: 15. 03. 2017.
55. The World Bank (2013a), "Doing Business 2014: Understanding Regulations for Small and Medium-Size Enterprises", Washington, DC: World Bank Group.

- DOI: 10.1596/978-0-8213-9984-2. License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0 pristupljeno: 15. 03. 2017.
56. The World Bank (2014), "Doing Business 2015: Going Beyond Efficiency", Washington, DC: World Bank. DOI: 10.1596/978-1-4648-0351-2. License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0 IGO pristupljeno: 15. 03. 2017.
57. The World Bank (2016), "Doing Business 2016: Measuring Regulatory Quality and Efficiency", Washington, DC: World Bank. DOI: 10.1596/978-1-4648-0667-4. License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0 IGO pristupljeno: 15. 03. 2017.
58. The World Bank (2017), "Doing Business 2017: Equal Opportunity for All", Washington, DC: World Bank. DOI: 10.1596/978-1-4648-0948-4. License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0 IGO pristupljeno: 15. 03. 2017.
59. The World Bank (2017a). *Member Countries*, Pristupljeno 20. 04. 2018. <http://www.worldbank.org/en/about/leadership/members>
60. The World Bank (2018), "Doing Business 2018: Reforming to Create Jobs", Washington, DC: World Bank. Pristupljeno 20. 04. 2018. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/28608> License: CC BY 3.0 IGO.
61. The World Trade Organisation (2017), Members and Observers, Pristupljeno 20. 04. 2018. https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm
62. Tompson, William, Robert Price (2009), *The Political Economy of Reform - Lessons from Pensions*, Product Markets and Labour Markets in Ten OECD Countries, pristupljeno: 15. 03. 2017 <http://www.oecd.org/site/sgemrh/46190166.pdf>
63. United Nations (2017), *Member States*. Pristupljeno 20. 04. 2018. <http://www.un.org/en/member-states/>
64. Williamson, John (2003), *From Reform Agenda A short history of the Washington Consensus and suggestions for what to do next*, Finance & Development, September 2003. Pristupljeno 20. 04. 2018 <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2003/09/pdf/williams.pdf>
65. Wittel, Andreas (2012), "Digital Marx: Toward a Political Economy of Distributed Media", *tripleC* 10(2): 313-333, 2012 ISSN 1726-670X <http://www.triple-c.at>. CC: Creative Commons License

POLITICAL ECONOMY OF BALKANS: CHALLENGES AND PERSPECTIVES

Abstract

Reaffirmation of political economy as a subdiscipline of political science is based on the necessity of finding an adequate scientific and practical framework to overcome numerous challenges arising from the interaction between the political and economic system. Harmonized interaction of these two basic social systems is crucial for the successful functioning of each state. In this context, the author analyzed the capacity of the Balkan countries in achieving state stability, freedom of economy, competitiveness and quality of the business environment. Based on the analysis and the appropriate theoretical and conceptual frameworks of the political economy, the author offers adequate recommendations through which it is possible to improve the interaction between these two fundamental social systems.

Key words: political economy, political science, political system, economic system, state development

Adresa autora

Authors' address

Ehlimana Spahić

Fakultet političkih nauka

Univerzitet u Sarajevu

ehlimana.spahic@fpn.unsa.ba

